

PP.

ANARCHIE IN LEUVEN

TOERISTISCHE GIDS

DOORHEEN DE GESCHIEDENIS VAN REBELS LEUVEN

(DEEL 2: OORLOG EN VREDE IN LEUVEN)

2025-11-11)

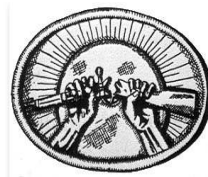
WWW.ANARCHISME.BE & WWW.ANARCHIEF.ORG

ISM WWW.ANTIMILITARISM.ORG EN

[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/HETKLEINVERZETACAB/](https://WWW.FACEBOOK.COM/HETKLEINVERZETACAB/)

www.anarchie.org - info@anarchie.org
GRONDSLAGEN, STELLINGEN
& DISCUSSIES
VOOR GROND & VRIJHEID

WWW.ANTIMILITARISM.ORG

EEN WOORDJE UITLEG OVER 'ANARCHIEF.ORG'
'Anarchie Is Orde!'

*'I must Create a System or be enslav'd by
another Man's.*

*I will not Reason & Compare: my business
is to Create'*

(William Blake)

In de 19^e eeuw heeft het anarchisme zich ontwikkeld als voorlopig resultaat van een maatschappelijke stroming die streeft naar vrijheid en geluk. Een aantal factoren heeft ertoe geleid dat het ideeëngoed –en de beweging– sinds de Wereldoorlogen onder het stof van de geschiedschrijving aan het verdwijnen is.

Na het klassieke anarchisme –waarvan de Spaanse Revolutie zowat de laatste vertegenwoordiger was– ontstond in de 'jaren 60 en 70' 'nieuw' verzet dat zich alvast gedeeltelijk op dit anarchisme beweerde te baseren. Vaak blijft het echter bij een paar –en dan nog half of verkeerd begrepen– *slogans als 'anarchie is orde', 'eigendom is diefstal',...*

Vaak is kennis over het anarchisme moeilijk beschikbaar, gemonopoliseerd en elitair, waardoor het aanbod zienderogen verschaalt. Het 'anarchief' of 'anarchistisch archief' Anarchie Is Orde (afgekort **A.O**) is een poging om de '**fundamenten, stellingen en discussies**' van die traditie opnieuw beschikbaar te maken voor iedereen die ze aanbelangt. We vinden dat deze teksten deel uitmaken van ons eigen erfgoed en niet het eigendom zijn van uitgevers, instituten of specialisten. Criterium bij de selectie is in eerste plaats *de relevantie van de tekst* voor een actieve anarchistische beweging, en niet één of andere 'pure' lijn.

De teksten moeten dus voor alle anarchisten en andere geïnteresseerden zonder meer toegankelijk zijn. Dat is één van de behoeften om het anarchisme nieuw leven in te blazen en het 'nieuwe anarchisme' de slogans te doen overstijgen. Dat is volgens ons ook meteen de relevantie van het project voor vandaag: herbronnen om te vernieuwen. Temeer omdat we moeten leren uit de fouten van ons socialistisch verleden. Temeer omdat de geschiedenis heeft aangetoond dat grote delen van het anarchisme overeind blijven –zelfs in het licht van de meest recente sociaal-economische ontwikkelingen.

Anarchie Is Orde maakt **geen winst**: alles wordt aan kostprijs verspreid. Dat stelt natuurlijk enige grenzen aan de mogelijkheden van het archief; dat in aanbouw zal blijven.

Iedereen wordt overigens uitgenodigd zelf verder informatie te verspreiden. Dat kan o.m. door exemplaren te kopiëren, van de CD zelf prints te maken, teksten door te mailen of zelfs de CD verder te kopiëren. Wordt zelf een anarchief!

(Let daarbij wel op copyright-voorschriften. Verder willen we er ook over waken de anarchistische of niet-commerciële drukkerijen, uitgeverijen en auteurs niet te benadelen. De verspreiding van ideeën blijft wel prioritair, niet de eigendom ervan.)

Het anarchief biedt deze teksten aan opdat waarden als **vrijheid, solidariteit en directe actie** terug betekenis krijgen, terug geleefd worden en de strijd terug wordt aangegaan met de

'demonen van vlees en bloed, die hier nederwaarts met scepters zwaaien;

en de vuil microben die ons duistere ziekten zenden en ons

weg willen maaien gelijk strontvliegen;

en het dwaallicht van de droevigste onwetendheid'

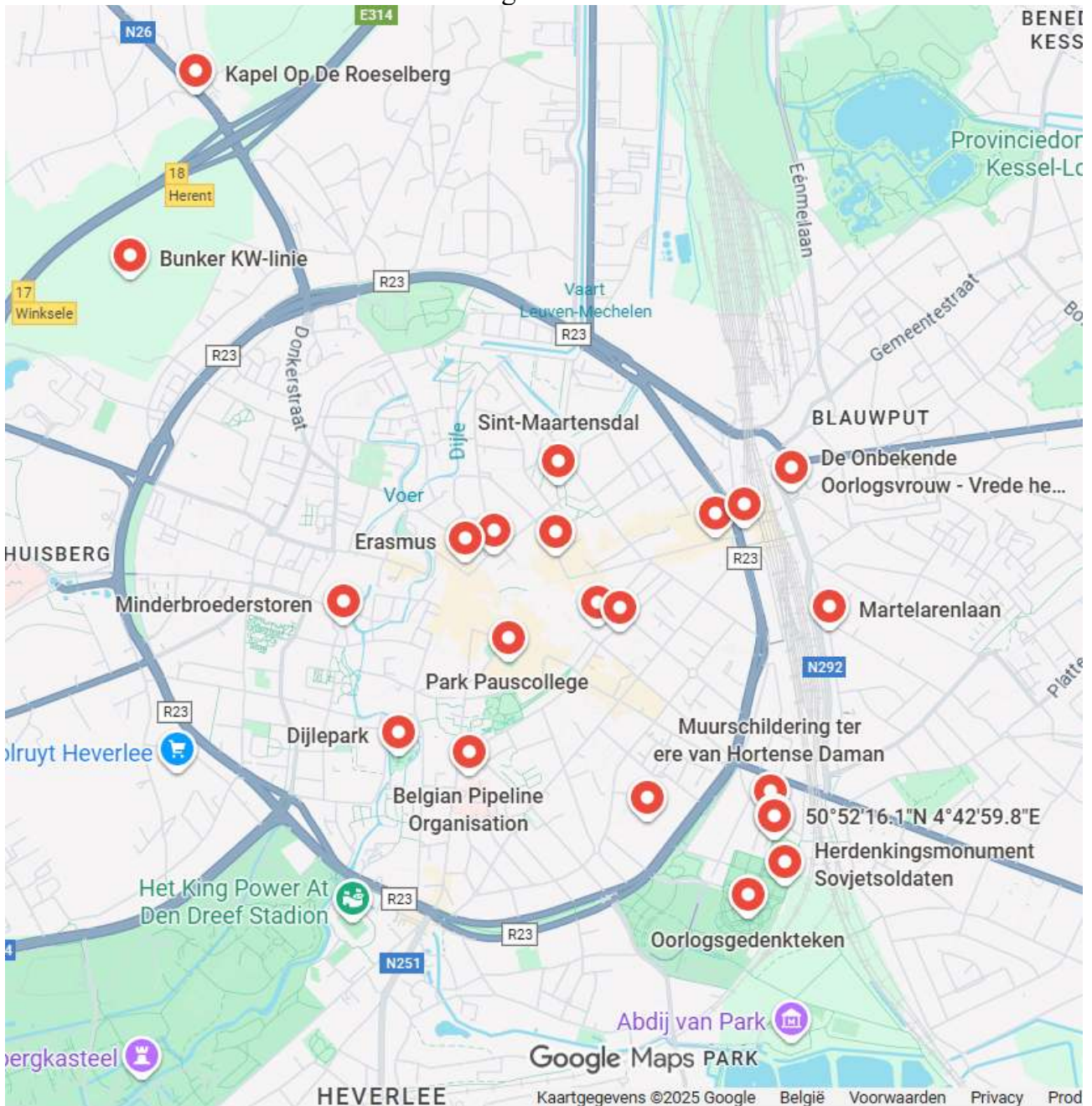
(L.P. Boon).

De rest hangt evenveel van u af als van ons. Don't mourn, Organize!

Contact voor lijst en updates, commentaar, vragen, opmerkingen, kritiek, medewerking,... via info@anarchief.org. Ook teksten zijn meer dan

WELKOM.

ANTI/MILITARISME locaties en wandeling Leuven.

Buiten Leuven centrum zijn een aantal locaties die met de fiets, bus of auto bereikbaar zijn:

- **Kazerne Heverlee**

- De civil-Military Engagement Group naar eigen zeggen: "supports operational forces in seizing the initiative within the information environment and human domain, through culturally focused persuasion and engagement, essential to mission success."

<https://www.facebook.com/civilmilitaryengagementgroup/>

<https://www.govserv.org/BE/Unknown/357639834394528/Ci-MEG-Civil-Military-Engagement-Group>

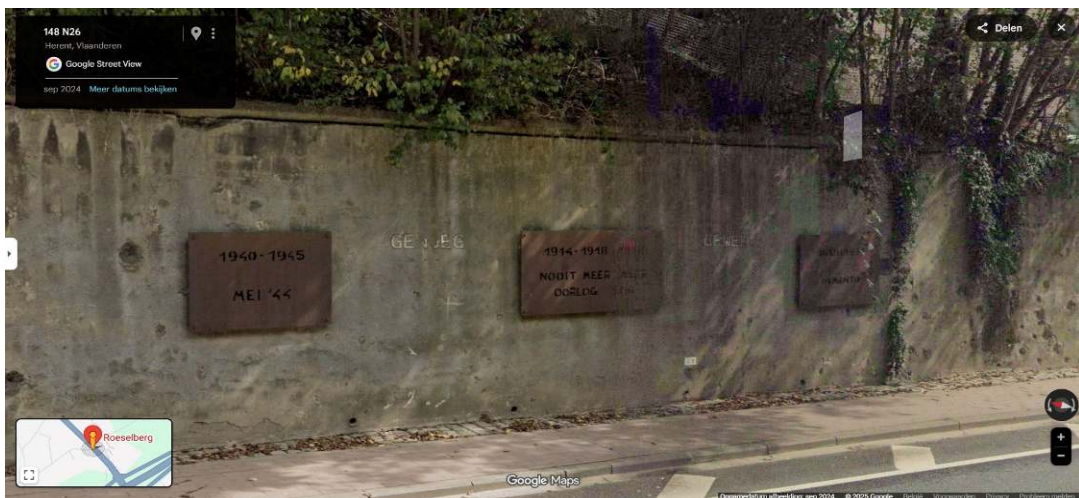
- Kw Cdt E de Hemptinne – Heverlee: barakken: www.mil.be
- Bushalte 'Heverlee Kazerne (H. Hart): code stopplaats 302895

[https://www.google.com/maps/place/Heverlee+Kazerne+\(H.+Hart\)/@50.8555904,4.7015566,15z/data=!4m10!1m2!2m1!1skazerne+heverlee!3m6!1s0x47c16135e0064dd5:0x9308901316c77861!8m2!3d50.8563952!4d4.7051768!15sChBrYXplcm5lIGhldmVybGVlkgEiYnVzX3N0b3CqATkQATIfEAEiG-49xXr9mtfCG17pJMRjnbzKQsd9I5W3NgCcPDIUEAiiEGthemVybmUgaGV2ZXJsZWXgAQA!16s%2Fg%2F1td4j88z?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MTAwMS4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D](https://www.google.com/maps/place/Heverlee+Kazerne+(H.+Hart)/@50.8555904,4.7015566,15z/data=!4m10!1m2!2m1!1skazerne+heverlee!3m6!1s0x47c16135e0064dd5:0x9308901316c77861!8m2!3d50.8563952!4d4.7051768!15sChBrYXplcm5lIGhldmVybGVlkgEiYnVzX3N0b3CqATkQATIfEAEiG-49xXr9mtfCG17pJMRjnbzKQsd9I5W3NgCcPDIUEAiiEGthemVybmUgaGV2ZXJsZWXgAQA!16s%2Fg%2F1td4j88z?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MTAwMS4wIKXMDSOASAFQAw%3D%3D)

- **Vredesmonument langs Mechelsesteenweg net over de E40:**

Kapel Op De Roeselberg + platforms (westkant van de steenweg): vredesmonument aan weerskanten van de straat met aan de Oostkant

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Roeselbergkapel> met achteraan herinnering aan oude oorlogsslachtoffers (Franse Revolutie)

- en Bunker KW-Line in Kareelveld (Herent)

Centrum: parcours wandeling

- **Station:**
 - **We starten onze wandeling op het Jeanne De Vos-plein aan de achterkant (kant Kessel-Lo) van het NMBS-station Leuven: daar vinden we op het 'Jeanne Devosplein het Monument voor de Onbekende Oorlogsvrouw: zie o.m.**

<https://www.tracesofwar.nl/sights/142399/Monument--De-Onbekende-oorlogsvrouw.htm> en <https://www.vredeleuven.org/onbekende-oorlogsvrouw>

- **Martelarenplein** (stationsplein kant Leuven): Oorlogsmonument centraal op het plein. Daar beëindigen we straks onze wandeling
- **Langs de Martelarenlaan en het 'Park Bellevue' passeren we één van de 17 struikelstenen of 'Stolpersteine' in Leuven: Martelarenlaan 179**

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine>: project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig: monumenten voor de slachtoffers van het nationaal-socialisme in de trottoirs voor de huizen waar de betrokkenen gewoond hebben.

- We lopen de Martelarenlaan helemaal af en slaan rechtsaf de sporen over voor we links langs de sporen lopen. Verder kunnen we naar de KW-bunker naast de Abdij van Park (Zie ook:

<https://www.tracesofwar.com/sights/111740/Where-is-Belgian-War-Graves-Leuven.htm>
voor meer relevante plaatsen oa Abdij van Park (Heverlee), KW-Line - Railway Bunker F7 Heverlee te zien over het spoor vanaf Tivolistraat kijkend naar Abdij van Park)

Voor de begraafplaats slaan we echter rechtsaf naar de **Bierbeekstraat** waar we een muurschilderij zien over **Hortense Daman** door Patrick De Ceuster (die ook een muurschildering maakte van de door de Belgische politie vermoorde Mawda):
<https://hortensedaman.be/> en <https://hortensedaman.be/over-de-muurschildering>.

- **Stadsbegraafplaats Kessel-Lo**
 - **Oorlogsgedenkteken en crypte 'Morts pour la France'** (opzij van Oorlogsmonument)

- **Herdenkingsmonument Sovjetsoldaten**

https://www.google.com/maps/place//@50.8696185,4.7162456,139m/data=!3m2!1e3!4b1?entry=ttu&g_ep=EgoyMDI1MTAwMS4wIKXMDS0ASAFAQAw%3D%3D

<https://www.tracesofwar.nl/sights/130939/Oorlogsmonument-Sovjetsoldaten-Begraafplaats-Leuven.htm>

https://archive-belgium.mid.ru/nl_NL/-/g-luven-leuve-1

- **Monument voor de doden van de Bloednacht-betoging (18 april 1902:**

https://nl.wikipedia.org/wiki/Bloednacht_in_Leuven en ernaast het graf van Prosper van Langendonck.

(Een ander monument van de Bloednacht bevindt zich op het Quinten Metsysplein. Een derde op de kruising van Muntstraat en Tiensestraat waar de twee laatste slachtoffers vielen (we komen er straks langs). En vierde in het stukje Janesniusstraat dat wegleidt van het Damiaanplein zo'n 50 meter van het plein vandaan waar de eerste vier slachtoffers vielen.)

Iets verder op de begraafplaats zien we ook de tumulus met ijzeren kruisen voor de Leuvense slachtoffers van epidemiën door de rampzalige leefomstandigheden van de kleine luiden in de 18e en 19e eeuw. (<https://www.seniorennet.be/forum/viewtopic.php?f=24&t=152677>)

- **Centrale Gevangenis Leuven:**

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Centrale_gevangenis_van_Leuven: Pierre Carette, die met de Cellules Communistes Combattantes een aanslag pleegde op het kantoor van de Kredietbank (KBC) op het Ladeuzeplein ('Volksplaats') zat hier 17 jaar gevangen.

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Gennaro_Rubino:

deze Italiaanse anarchist pleegde op 15/11/1902 een mislukte aanslag op Leopold II omwille van zijn koloniale genocide in Congo én omwille van de 6 slachtoffers van de Leuvense burgerwacht die neergeschoten werden bij een betoging voor het algemeen enkelvoudig (mannelijk) stemrecht op 18 april 1902 ('Bloednacht van Leuven'). Hij werd opgesloten in Leuven Centraal, waar hij stierf op 14 maart 1918, waanzinnig geworden door het totale isolement waaraan hij werd onderworpen en onbehandelde griep.

- **Blijde Inkomstraat 15:** (nu doktersgroepspraktijk van de KUL naast de FAKBAR L&W)

'Arbeitsamt' van de nazis waar de administratie van dwangarbeiders werd bijgehouden: https://nl.wikipedia.org/wiki/Arbeitseinsatz_in_Belgi%C3%AB. Het verzet pleegde systematisch allerlei sabotage. Zo werd er op 30 juli 1943 ter hoogte van Oud-Heverlee een troepentransport opgeblazen, waarbij 285 Duitse soldaten, 20 officieren, 2 kolonels en 1 generaal omkwamen. Het verzet had voortdurend gebrek aan dynamiet (bij de overval op een dynamiettransport van de *Poudreries Réunies* van Balen-Wezel werd meer dan 3.000 kg buitgemaakt). Maar ook de oogst van koolzaad, hooi, stro en hout waren doelwitten.

De 'Gewapende Partizanen' slaagde erin om op 24 oktober 1942 het *Arbeitsamt* binnen te dringen en ruim 800kg dossiers te stelen met een vrachtwagen. De papieren werden met succes in de Dijle gekieperd, wat de wegvoering van heel wat Leuvenaars voor maanden blokkeerde. “Deze en andere acties maakten de Partizanen berucht en zorgden ervoor dat Leuven door de bezetters werd beschouwd als één van de belangrijkste weerstandsnesten. De activiteiten van 'korps 034' werden in grote mate bepaald door de aanwezigheid van de spoorweg. Het voordeel van aanslagen op de spoorweg was dat men met een minimum aan manschappen en materieel de bevoorrading van de Duitsers ernstig kon belemmeren. De bezetter stond machteloos tegenover de systematische ontregeling van het verkeersnet gezien ze onmogelijk het hele straten-, water- en spoorwegennet permanent kon controleren.” (De Vos, Steurbaut, Wouters - “Leuven in de Tweede Wereldoorlog)

- **Erasmusplein rechts tussen universiteitsbibliotheek, de faculteit en MSI:**

Erasmus was een grote tegenstander van de oorlog en was dan ook een grote inspiratie voor anarchistische antimilitaristen als Marcel Dieu (aka Hem Day) en Bart de Ligt.

- **Ladeuzeplein** ('Volksplaats', 'Place Napoleon', etc)

- Universiteitsbibliotheek: verhuisde naar hier (eerder in de Lakenhallen in de Naamsestraat, nu de 'universiteitshallen') na WO1 en het gebouw brandde af tijdens WO2, waarna het herbouwd werd met geld uit het fonds van de Commission for Relief in Belgium (onder toezicht van de Verenigde Staten).

Vergeten we verder ook de belangrijke rol van de intellectuelen niet in het ontwikkelen van oorlogstuig, zowel theoretisch als via de spin-offs van de universiteiten.

Zie oa https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_De_intellectuelen_en_de_moderne_oorlog, <https://ded1.co/>, <https://universitiesatwar.wordpress.com/>, <https://wri-irg.org/en/search/node?keys=university>

- KBC: gebouw van toenmalige KredietBank werd opgeblazen door de CCC.

- Het plein diende als bivak voor de Orangistische soldaten van de prinsen van Oranje na hun nederlaag (https://nl.wikipedia.org/wiki/Tiendaagse_Veldtocht en 'wapenstilstand van Pellenberg'). De prinsen dronken naar verluidt nog een halve liter 'Peeterman' in herberg 'De Handtboom' (nu nummer 74 in de Tiensestraat, al is het gebouw na verwoesting in WO1 herbouwd en zijn alle sporen van het café verdwenen) voor ze 's anderendaags de aftocht bliezen.
- **Hooverplein ('Houtmarkt')**
We kijken naar de oude stadswallen in de speelfontein van Leuven die de stad moesten beschermen.
Leuven is telkens weer een belangrijk slagveld geweest: de Romeinen versloegen in de buurt de Galliërs; de Vikingen werden hier tot staan gebracht; de Belgische onafhankelijkheid én de twee wereldoorlogen werden hier uitgevochten.
- **Maarschalk Fochplein, nu Pieter De Somerplein**
https://nl.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Foch : reactionair, nationalist en militarist die als vrijwilliger meevocht in de Frans-Pruisische oorlog van 1870 en in de nasleep van de Commune van Parijs naar de militaire school ging voor de rest van zijn militaire opleiding temidden de straten en schoolgebouwen die nog met bloed overgoten waren van de opstandelingen die bij de duizenden (ca 20.000 die week alleen al, met vele duizenden in de weken en maanden daarna) werden afgeslacht door het leger. Hij speelde later een belangrijke rol tijdens WO1. De Basilique du Sacré-Coeur de Montmartre werd uiteindelijk op één van de belangrijke locaties van de Commune gebouwd om de bloedige overwinning te vieren en de herinnering aan de Commune uit te wissen.
- **Napoleon (Pauscollege was hospitaal voor Franse soldaten)**
 - <https://www.leuvenopjebord.be/anno-1803> (zoek 'Napoleon'): Napoleon krijgt aan het stadhuis de sleutels van de stad overhandigd door Burgemeester De Bleriot, maar negeert de verzamelde notabelen en rijdt door naar het Pauscollege dat omgevormd is tot bijhuis van het Parijse Hôtel des Invalides. Op de binnenkoer staan 600 oud-militairen in formatie (halfblind, een been of een arm kwijt, een paar vijzen verloren) die hun bevelhebber enthousiast onthalen. Napoleon praat met iedereen en laat zich door de gangen en kamers rondleiden (de gangen van het Pauscollege hadden toen namen als le corridor de Marengo, du Rhin, de la Dyle, de Fleurus,...) om ook de bedlegerige ex-militairen te groeten. De garnizoenscommandant overhandigt hem een assignaat van 30.000 francs, een gift van het stadscollege om de bouw van een oorlogsschip te financieren. Vandaar vertrekt hij naar de voormalige pedagogie De Valk, nu militair hospitaal (voor de soldaten die eventueel wel nog kunnen worden opgelapt). Hij ontvangt er in audiëntie pastoor Hendrickx van het Groot Gasthuis en de moeder-overste van de ziekenzalen. Een enkele bezorgdheid heeft de Consul: “Ronsel priesters en nonnen om voor mijn soldaten te zorgen!” Pastoor Hendrickx heeft een supplique (smeekbede) geschreven die hij wilt voorlezen, maar Napoleon rukt het document uit zijn handen en verzekert de verbouwereerde geestelijke dat hij “...het onderweg wel zal lezen...”. Aan moeder-overste vraagt hij of zij nog wensen heeft. De eerbiedwaardige zuster voelt het momentum en de opening en reageert: “...ha oui

Monseigneur, j'en ai cinq...". Napoleon repliceert: "...aangezien u een godvruchtige dame bent, moet u deze wensen richten aan de Heer. Ik ben zeker dat Hij al uw wensen zal vervullen".

Om 9u30 verlaat Napoleon Leuven om via Tienen door te reizen naar Maastricht. Hij laat een ontredderde stad achter ... maar toch vooral een ontredderde fan, mijnheer de burgemeester. Van Napoleon tenslotte is in Leuven een laatste keer sprake op donderdag 22 juni 1815. De koets waarmee hij zich op het slagveld in Waterloo zou hebben verplaatst, wordt door de Pruisen als oorlogstroofe enkele uren in de Tiensestraat tentoongesteld.

- Waar nu het Cobbaertplein is, stond vroeger een militaire kazerne ("De Bay")¹ waar ook de Burgerwacht haar training kreeg en haar wapens bewaarde. Het plein werd dan ook lange tijd de 'Wapenplaats' genoemd.

- **Grote Markt**

- 12 maart 1941: optocht van de VNV ('Vlaams Nationaal Verbond') onder leiding van Staf De Clercq sloot op 21 juli een akkoord met de Waffen-SS over de oprichting van een 'Vlaams Legioen'. Diezelfde dag trok De Clercq met zijn 'Zwarte Brigade' hier over de Grote Markt. Wat aanvankelijk begon als een fiere optocht onttaardde al snel in een hevig straatgevecht. De Zwarte Brigade raakte slaags met de joelende menigte. Slechts een ingrijpen van de *Feldgendarmarie* kon De Clercq redden uit de handen van de woedende bevolking. Later die dag hield De Clercq nog een toespraak voor nauwelijks 200 mensen. Het NSV organiseert nog altijd om de drie jaar een optocht in Leuven die deze dag herdenkt. Zelfs hun petten zijn een referentie naar de hoofddeksels van het VNV.

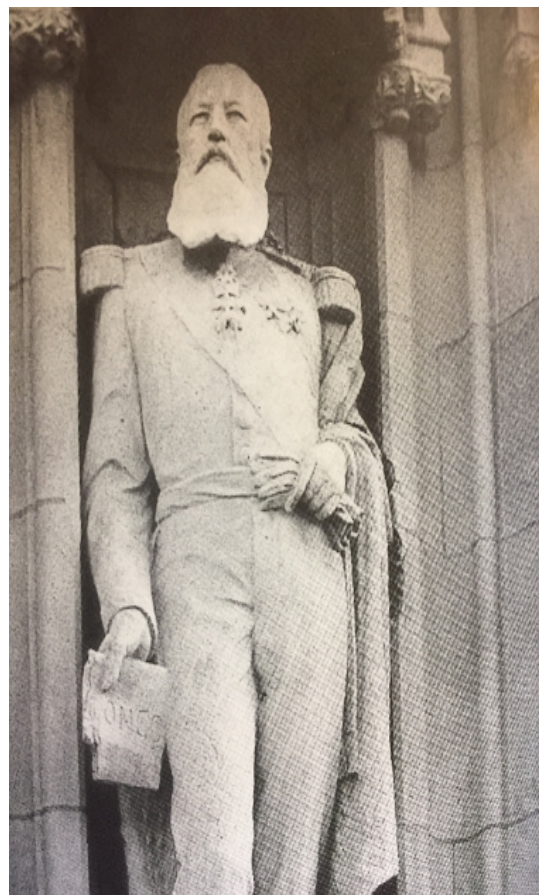

¹ één van de vele kazernes, er was er bv ook één naast wat nu het Stadspark is; ook waar we straks passeren op Sint-Maartensdal; een vierde waar nu het Van Dale-college is en waar in de 19e eeuw het Leuvense 'Werkhuis' werd ondergebracht; een vijfde in de Parkstraat waar nu de NATO Belgian Pipeline Organisation gehuisvest is zie <https://bpo-nato.be/> en https://nl.wikipedia.org/wiki/Belgian_Pipeline_Organisation).

- Tijdens de '**Kleine Brabantse Omwenteling**' eind 18e eeuw, een mislukte opstand tegen de Oostenrijkse bezetting en overheersing kreeg het collaborerende stadsbestuur het plebs maar niet onder controle. Toen de overheden ter afschrikking een galg installeerden op de Grote Markt vonden ze de volgende ochtend een droge haring in de strop, die Leuvenaars daar lakoniek hadden gehangen.
- **Defenestratie van Leuven (22/12/1379):**
https://nl.wikipedia.org/wiki/Defenestratie_van_Leuven en
<https://medialibrary.uantwerpen.be/oldcontent/container33800/files/Stadsgeschiedenis%20-%202012-2.pdf>

- **Moorinneken** en het weggehaalde beeld van **Leopold II** van de gevel van het stadhuis: herinneringen aan een genocidaal koloniaal beleid. (bron: <https://cultuurgeschiedenis.be/5-vergeten-postkoloniale-plekjes-in-leuven/>)
 - De naam van [Het Moorinneken] is geen rechtstreekse verwijzing naar Belgisch-Congo. De naam zou overgenomen zijn van het aanpalende pand dat naar de Middelnederlandse Arthurroman *De Moriaen* was vernoemd. Volgens de legende verwarde een klerk de naam 'Den Moer' vervolgens met 'Den Moor'. De term 'Moor' was immers vanaf de late middeleeuwen gekend en gold als

een containerbegrip voor personen van Afrikaanse origine.

Bij de heropbouw van het café na de Eerste Wereldoorlog luisterde de Schaarbeekse beeldhouwer Égide Rombaux de voorgevel op met een buste van een Moorse schone. Uit dit beeldhouwwerk komt de invloed van de toenmalige koloniale iconografie uit het fin de siècle ook duidelijk naar voren. Het beeld van het Leuvense Moorinneken is dus vooral een voorbeeld van een koloniaal referentiekader in het begin van de twintigste eeuw.

- Naast de beeldjes van hertogen, kunstenaars en academici staat er in één van de vele nissen van het Leuvense stadhuis ook een standbeeldje van Leopold II. Je kan de veelbesproken vorst terugvinden aan de zijde van de Naamsestraat op het derde niveau, uiterst rechts. [Het beeld is sindsdien weggenomen en we zien dus enkel de lege nis] In zijn hand draagt hij een stuk perkament met de inscriptie 'Congo' die duidelijk verwijst naar de Congo-Vrijstaat. [Zo'n 75% van de bevolking werd uitgeroeid of zo'n 5 tot 12 miljoen mensen, zie om https://en.wikipedia.org/wiki/Atrocities_in_the_Congo_Free_State, de Nederlandstalige versie op wikipedia doet er alles aan om de aantallen en oorzaken te minimaliseren.]

- **Vanop de Grote Markt kijken we westwaarts in de richting van de Dijle-armen** Vanaf 'Paepe Thoone' tot het oude Sint-Pietersziekenhuis en de oude stadswal langs de Handbooghof ligt links en rechts één van de 'eilanden' tussen de vele Dijle-armen. Exacte locaties zijn moeilijk te achterhalen, maar het Dijlepark/Groot Begijnhof is een goeie kandidaat én een onbekende parel. De overlevering gaat dat één van de 'eilanden' tussen de vele Dijle-armen belangrijke militaire locaties waren. Wélke precies is moeilijk met zekerheid te zeggen. Voor deze wandeling kiezen we een 'eiland' waar we passeren.
 - Romeinen (uitroeien Eburonen) en Vikings (Slag bij Leuven of Slag bij de Dijle 891nC): 'Castrum' tussen de

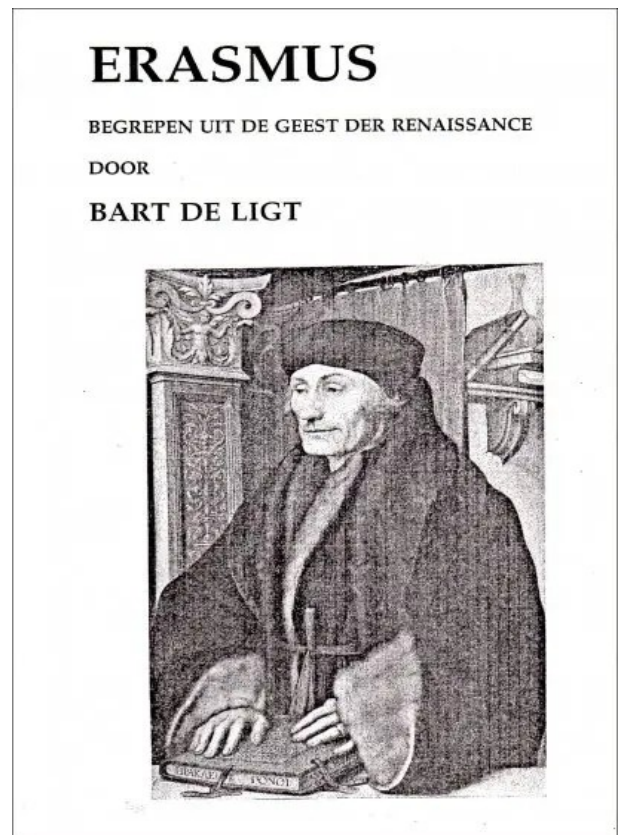
Aa en de Dijlearm. Caesar heeft onze streken verkend in 58 nC. De legende gaat dat hij in Leuven het huwelijksfeest van zijn nicht met de Antwerpse held Brabo zou hebben bijgewoond waarna hij 'op de berg een kasteel zou maken' (De Keizersberg zou dan ook naar hem en niet naar Keizer Karel vernoemd zijn – beide versies zijn even twijfelachtig. Vast staat dat de Nerviërs, Atuatici en de Eburonen (Ambiorix), die het gebied rond Leuven bewoonden, na een opstand werden gedecimeerd door de Romeinen, waarna de Oostelijke burenen de regio innamen.

- Voor de **Slag bij Leuven** waarbij de oprukkende Vikings tot staan zijn gebracht, zou het Groot Begijnhof hier vlakbij een waarschijnlijke plek kunnen zijn, al is dat bij archeologische opgravingen niet bevestigd.
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Leuven_\(891\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Leuven_(891))

- **Standbeeld Erasmus (1469-1536) 7 Hoeken**

Inspiratie voor anarchisten en antimilitaristen zoals Marcel Dieu (Hem Day) en Bart de Ligt:

“Iedereen die weet wat oorlog is, heeft er een afschuw van. Er is niets slechter en niets dat meer vermeden zou moeten worden. Oorlog is onmenselijk en onchristelijk.” en *“Te midden van de wapenen zwijgen de wetten.”*

<https://histoforum.net/artikelen/erasmusenoorlog.htm>

<https://www.erasmusmagazine.nl/2022/03/16/erasmus-idee-over-oorlog-leek-lang-dominant-in-europa/>

Bart de Ligt – 'Erasmus begrepen uit de geest der renaissance'

https://www.dbnl.org/tekst/ligt005eras01_01/

Hem Day – 'Erasmie' [https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_\(aka_Hem_Day\)_-Erasmie,_avec_Pr%C3%A9face_de_Han_Ryner_\(Biblioth%C3%A8que_de_l'aristocratie,_1936\)](https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_(aka_Hem_Day)_-Erasmie,_avec_Pr%C3%A9face_de_Han_Ryner_(Biblioth%C3%A8que_de_l'aristocratie,_1936))

- **Gerechtsgebouw** machtscentrum van de nazis: 'aanwezigheidspolitiek' in WO2 betekent dat het gerechtelijk bestel probeert het gerechtelijke apparaat in handen te houden, maar de bezetters trekken steeds meer zaken naar zich toe en hebben toegang

tot de gegevens. Een aantal magistraten, advocaten en personeelsleden zijn actief in het verzet, maar lopen zo in het zicht van de nazis dat ze snel door de mand vallen.

Leuven was in de Slag om Leuven op drie dagen ingenomen – ruim tijd om administratieve gegevens te vernietigen, maar dat is nagelaten.

- Aan de overkant zien we kogelinslagen. Er is discussie over hoe die daar komen.
- We zien ook een beeld van Pieter Coutereel die een belangrijke rol speelde in het verhaal van de Defenestratie van Leuven.
- **Gestapo hoofdkwartier hoek Diestse/Vital Decoster: vanaf het gerechtsgebouw lopen we de Rijschoolstraat af tot aan de Vital Decosterstraat, waar we rechts afslaan.**

- We nemen de Diestsestraat in Oostelijke richting en slaan de Sint-Maartensstraat in naar **Sint-Maartensdal**: vroeger legerkazerne van de 'Vliegende Kanonniers' (Regiment Rijdende Artillerie), eerder priorij met klooster en gotische kerk van de Reguliere Kanunniken tot 1784 (in 1803 onder Napoleon gesloopt en vanaf 1836 getransformeerd in cavaleriekazerne):
<https://leuven.weleer.be/de-vliegende-kanonniers/687>
Van daaruit gaan we Zuid-Oostwaarts tot aan de Bondgenotenlaan waar we links afslaan.
- Links passeren we het **Recruteringsbureau MilBel** in de Bondgenotenlaan en o komen we terug bij het **Martelarenplein** en het **Vredesmonument** daar.

van de wieg tot het graf.....

*Waar toe brengt gij Moeders uwe kinderen groot?
Het antwoord vindt gij door deze prent slechts
om te draaien.*

Korte geschiedenis van het (radicale) antimilitarisme in België.

Afkeer van oorlog en verzet tegen militarisme (kunnen) wortelen in verschillende levens- of wereldbeschouwingen en komen op diverse manieren tot uiting. Religieuze, humanistische, humanitaire of algemeen menselijke gedachten of gevoeligheden evengoed als maatschappelijke politieke of sociale opvattingen geven aanleiding en vorm aan actie tegen oorlog en militarisme. De maatschappelijke verhoudingen en veranderende omstandigheden oefenen hierbij uiteraard invloed uit.

Zonder volledigheid na te streven en met enige nadruk op sociaal-politieke richtingen een kort overzichtje.

-Revolutionaire socialistische en libertaire stromingen (eind 19^e begin 20^e eeuw)

Reeds op de congressen van de eerste internationale werd de mogelijkheid en noodzaak van (revolutionair) optreden door de arbeiders tegen oorlog en met name het voorstel om op evnetuele oorlog(sverklaring) te reageren met algemene staking bediscussieerd. Ook bij de tweede internationale kwam dit voorstel ter sprake. Maar het bleef bij een vaag idee dat geen algemene bijval laat staan opvolging kreeg.

Concrete actie werd wel gevoerd rond conscriptie en dienstplicht. Met name de mogelijkheid dat troepen tijdens stakingen of oproer ook zouden worden ingezet tegen de arbeidersbeweging zelf vormde een motief. Dan zouden arbeiderskinderen immers op bevel moeten schieten op hun klassengenoten, broeders, vaders, zusters of moeders.

Het verspreiden van propaganda in de vorm van pamfletten, soldatenalmanakken of brochures onder soldaten en dienstplichtigen was een beproefd actiemiddel. Jongerenorganisaties als de SJW waren op dit punt zeer betrokken: jongeren waren immers degenen die onderworpen werden aan dienstplicht. De antimilitaristische propaganda speelde ongetwijfeld een rol in de radicalisering van groep(en) als de SJW.

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Antimilitarisme>

https://www.academia.edu/4591362/Militariseringsprocessen_in_Belgi%C3%AB_1870_1914_Onderzoeksperspectieven

https://www.journalbelgianhistory.be/nl/system/files/article_pdf/008_DeMuelenaere_Nel_2016_2.pdf

<https://fr.wikipedia.org/wiki/Anarchisme> ; <https://fr.wikipedia.org/wiki/Antimilitarisme>;

https://fr.wikipedia.org/wiki/Anarchisme_en_Belgique

<https://a-bieb.nl/library/bert-altena-anarchisme-in-belgie-en-nederland-1885-2000>

<https://inlichtingendiensten.nl/organisatie/anti-militarisme>

anarchisme/socialisme

- https://nl.wikipedia.org/wiki/Jean-Fran%C3%A7ois_Baret
- Proudhon in Brussels.
- https://fr.wikipedia.org/wiki/Congr%C3%A8s_antimilitariste_d%27Amsterdam
- L'antipatriote (Franstalig, anarchistisch, syndicalistisch, geïnspireerd door Frans

voorbeeld bv); bv [https://anarchie.org/wiki/L%27ANTIPATRIOTE._Organe_r%C3%A9volutionnaire_annuel._\(Bruxelles\)_p%C3%A9riodique](https://anarchie.org/wiki/L%27ANTIPATRIOTE._Organe_r%C3%A9volutionnaire_annuel._(Bruxelles)_p%C3%A9riodique) ;
<https://fr.wikipedia.org/wiki/Antipatriotisme> ;
https://education.persee.fr/doc/revpe_2021-4111_1909_num_54_1_5811 ;
<https://bianco.ficedl.info/article164.html> ;

werd aan stations en kazernes uitgedeeld naar aanleiding van conscriptie

- <https://anarchie.org/w/images/1/1f/ARC-MUND-ANAR-22-19-ARMEENATIONALE-18920206.pdf>
- [https://anarchie.org/wiki/VAN_NU_EN_STRAKS._Een_vrij_voorhoede-organ_\(voor_de_kunst_van_nu_en_straks\)._\(Antwerpen\)_Tijdschrift](https://anarchie.org/wiki/VAN_NU_EN_STRAKS._Een_vrij_voorhoede-organ_(voor_de_kunst_van_nu_en_straks)._(Antwerpen)_Tijdschrift)
- SJW (https://nl.wikipedia.org/wiki/Socialistische_Jonge_Wacht ; http://www.thesis.net/werkliedenpartij/werkliedenpartij_deel_3.htm ;) de SJW verdeelde o.a. Soldatenalmanakken; oorspronkelijk anarchiserende organisatie (bij oprichting waren de anarchisten de belangrijkste kracht binnen de Internationale Arbeiders Associatie, iets wat veel mensen liever ontkennen of negeren); later sociaaldemocratisch en binnen de zgn '2e Internationale' (Marxist) en daarna 'links' en 'rechts' communistisch (i.e. verschillende fracties binnen het Leninisme die elkaar naar het leven stonden)
- zie ook War Van Overstraeten was deel van de radicalere vleugel van de SJW, die uit elkaar viel in enerzijds het 'linkse', anarchiserende syndicalistische deel in de sfeer van Luxemburg en Liebknecht – en anderzijds in het rechtse bolshevisme na de Russische en Duitse revoluties na WO1 (waaraan de Balkanoorlogen en andere conflicten voorafgingen, zie o.m. <https://www.eoswetenschap.eu/geschiedenis/de-lange-aanloop-tot-de-eerste-wereldoorlog> ; https://nl.wikipedia.org/wiki/War_Van_Overstraeten ; <https://www.okv.be/tentoonstelling/war-van-overstraeten-terug-naar-de-kampen> ; <https://maitron.fr/spip.php?article76096> ;)

Vlaams-Nationalisme (na WO1),

de sociaaldemocratie had de oorlog enthousiast gesteund en ook de bolsheviëken waren zeer militaristisch. Een oude, sociale zijstrooming van het Vlaams-nationalisme (Van Nu en Straks, Vermeulen nam de fakkel deels over., zie bv [https://anarchie.org/wiki/VAN_NU_EN_STRAKS._Een_vrij_voorhoede-organ_\(voor_de_kunst_van_nu_en_straks\)._\(Antwerpen\)_Tijdschrift](https://anarchie.org/wiki/VAN_NU_EN_STRAKS._Een_vrij_voorhoede-organ_(voor_de_kunst_van_nu_en_straks)._(Antwerpen)_Tijdschrift) , enz)

De VOS (Vereniging OudStrijders) verspreidde mee het 'Plan de Ligt' (zie Gernot Jochheim in origineel over NL en VL) en bouwde naar het idee van Bart de Ligt aan een Vredesmuseum (<https://nl.wikipedia.org/wiki/IJzertoren> ; <https://www.museumaandeijzer.be/nl/home/> ; <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2021/03/09/75-jaar-geleden-de-vernieling-van-de-ijzertoren/> ; <https://www.indegazette.be/de-ijzertoren-in-diksmuide-eeen-eeuwig-symbool-van-nooit-meer-oorlog/> ; <https://www.revuepolitique.be/news/in-het-nederlands-antimilitarisme-en-gewetensbezwaren-eeen-nobele-oer-vlaamse-traditie/> ;

INFORMATIE o.a. KBR

De Vlaamse (of Vlaams-nationalistische) beweging kende eveneens een pacifistische, antimilitaristische stroming. Eind jaren 20 begin jaren 30 zouden enkele tientallen

Vlaamsgezinde jongeren legerdienst weigeren. Dit om uiteenlopende motieven. Uit pacifistische of antimilitaristische gezindheid of gewoon uit protest tegen de taalverhoudingen in de Belgische staat en het Belgische leger. (Enkelen van hen zouden inderdaad eindigen als soldaat...aan het oostfront.)

Maar het merendeel was behalve Vlaamsgezind ook pacifistisch. Nooit meer oorlog was voor hen een even belangrijke leuze als wat er daarnaast op het ijzermonument stond geschreven.

Het Vlaams Verbond van OudStrijders (VOS) de Vlaamse Jongeren Vredes-Actie en de van deze laatste afgesplitste Katholieke Jongeren Vredes-Actie gaven organisatorisch gestalte aan de pacifistische en antimilitaristische tendens. Met name VOS en VJVA zouden in Vlaanderen men de gedachten van de Nederlandse libertaire antimilitarist Bart de Ligt helpen verspreiden. Het VJVA verzorgde een Vlaamse uitgave van diens Plan voor Mobilisatie tegen de Oorlog.

Contacten bestonden ook met de Nederlandse Jongeren VredesActie en de WRI.

Overigens diende in 1931 reeds een Vlaams-nationalistisch volksvertegenwoordiger in de Kamer een wetsvoorstel in om te komen tot een voor gewetensbezwaarden.

Een erfgenaam van deze stroming, althans in katholieke vorm was het HerdenkingsComite Berten Fermont, vernoemd naar een vlaamsgezinde pacifistische dienstweigeraar die stierf aan TBC opgelopen in de gevangenis.

- https://nl.wikipedia.org/wiki/VOS_-_Vlaamse_Vredesvereniging ;
<https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/pacifisme> ;
<https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/dienstweigerig> ; 4.2 De strijd tegen het Frans-Belgisch militair akkoord, Greep naar de macht, Bruno De Wever - DBNL ;
https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/479/001/RUG01-002479001_2018_0001_AC.pdf ;
https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/438/RUG01-001891438_2012_0001_AC.pdf ;
- http://www.ethesis.net/werkliedenpartij/werkliedenpartij_inhoud.htm ;
http://www.ethesis.net/werkliedenpartij/werkliedenpartij_inleiding.htm ;
- https://fr.wikipedia.org/wiki/Victor_Serge

Anarchisten (revisited)

- AIA (Association Internationale Antimilitariste) of IAMV (Internationale Anti-Militaristische Vereniging)::
https://fr.wikipedia.org/wiki/Association_internationale_antimilitariste ,
https://nl.frwiki.wiki/wiki/Association_internationale_antimilitariste,
<https://placard.ficedl.info/mot7101.html?lang=fr>,
[https://anarchie.org/wiki/IAMV_-_Beginselverklaring_\(doel_en_middelen\)_van_de_IAMV,_Aanvullende_resoluties_en_statuten_congressen_Mei_en_December_1917_\(Tweede_druk\)](https://anarchie.org/wiki/IAMV_-_Beginselverklaring_(doel_en_middelen)_van_de_IAMV,_Aanvullende_resoluties_en_statuten_congressen_Mei_en_December_1917_(Tweede_druk))
<https://anarchie.org/wiki/Categorie:IAMV>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Internationale_Socialistische_Anti-oorlogsliga ;
<https://www.humanistischverbond.be/kritisch-lezen/105/liever-revolutie-dan-oorlog-de>

[internationale-socialistische-anti-oorlogsliga-1931-1939/](https://www.civismundi.nl/?p=artikel&aid=4671) ; <https://www.civismundi.nl/?p=artikel&aid=4671> ; <https://www.2dehands.be/v/boeken/geschiedenis-nationaal/m2206933664-bruijns-de-internationale-socialistische-anti-oorlogsliga> ; <https://www.masereelfonds.be/activiteiten/liever-revolutie-dan-oorlog/> (linkervleugel van de sociaaldemocratie)

<https://www.humanistischverbond.be/kritisch-lezen/105/liever-revolutie-dan-oorlog-de-internationale-socialistische-anti-oorlogsliga-1931-1939/>

<https://www.facebook.com/groups/688283021667145/posts/1783926308769472/>

<https://www.facebook.com/LigaBoek/>

<https://scriptiebank.be/scriptie/2018/samen-voor-democratie-en-socialisme-toch-niet-helemaal-verhouding-tussen-de>

- Frans Arijs en Jongeren Vredes Actie (later actief in voorlopers van de Belgische Radio en Televisie (BRT): <https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/vlaamsche-jongeren-vredes-aktie> ; [https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Mobilisatie_tegen_de_oorlog!\(1934\)](https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Mobilisatie_tegen_de_oorlog!(1934)) ; https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_De_overwinning_van_het_geweld
- Jongeren Vredes Actie (1924-1940) https://nl.wikipedia.org/wiki/Bert_Gasenbeek ; GASENBEEK, BERT, CHRIS HIETLAND (2012). *Van jeugdig pacifisme naar geestelijke weerbaarheid. De Jongeren Vredes Actie (1924-1940)*. Papieren Tijger, Breda, pp. 146. [ISBN 978-9067282741](https://www.isbn.nl/ISBN/978-9067282741)
- RIGM
- Jean Van Lierde: antimilitarist, antikoloniaal, anarchist

Hem Day, Leo Campion Jean Van Lierde en dienstweigering

In 1933 is er een ophefmakende dienstweigeringszaak.

Wanneer de minister van Landsverdediging Albert Deveze een wetsvoorstel indient dat pacifistische en antimilitaristische propaganda in (de buurt van) kazernes en onder soldaten of dienstplichtigen verbiedt, sturen de antimilitaristen en anarchisten Hem Day en Leo Campion hun militieboekje terug naar het ministerie. Ze hadden weliswaar hun dienstplicht vervuld maar reageren nu tegen het wetsvoorstel door hun gewetensbezwaren kenbaar te maken. De overheid reageert op hun actie met een wederoproepingsbevel: ze moeten opnieuw het leger vervoegen. Ze weigeren en het komt tot een proces. Na een eerste veroordeling, een hongerstaking samen met de Vlaamse dienstweigeraar Lionel de Vlaminck, flink wat commotie in de pers en het vooruitzicht van verdere commotie wanneer ze na hun veroordeling nogmaals worden opgeroepen om hun legereenheid te vervoegen, verklaart het leger hen uiteindelijk onwaardig. Het wetsvoorstel van de minister wordt ingetrokken.

Hem Day en Leo Campion zijn beiden lid van de Franstalige afdeling van de WRI in België.

Hem Day is later als lid van de WRI ook betrokken bij de actie van Jean Van Lierde die uiteindelijk zal leiden tot een statuut voor dienstweigeraars.

Van Lierde legerdienst in 1949 en wordt hiervoor veroordeeld. Tot drie maal toe omdat hij ook na eerdere gevangenisstraf blijft weigeren. Uiteindelijk wordt zijn gevangenisstraf omgezet in een werkstraf. Hij moet werken in de steenkoolmijnen. Door zijn protest tegen de arbeidsomstandigheden komt hij terecht op de zwarte lijst van de werkgevers.

Zijn dienstweigering vormt de aanzet tot de wet op vervang ende dienstplicht die er uiteindelijk zal komen in 1964.

Van Lierde zelf blijft actief in de Belgische afdeling van de WRI en andere vredesorganisaties en in de antikoloniale beweging en ‘derde-wereld-organisaties’.

Hij is dan misschien wel de meest bekende dienstweigeraar maar niet de enige.

Apart is de actie van Robert Garcet. Deze pacifist, steenkapper en autodidact kunstenaar tekent als vader gewetensbezwaren aan wanneer zijn minderjarige zoon wordt opgeroepen voor legerdienst. Robert Garcet redeneert dat hij als ouder verantwoordelijk is voor zijn minderjarige zoon en neemt de verantwoordelijkheid door hem te weigeren naar het leger te laten gaan. De dienstweigering wordt gesteund door de lokale afdeling van de WRI in de Borinage met de anarchist Alfred Lepape.

Garcet is ook een buitenbeentje door zijn autodidact kunstenaarschap. Hij is de ontwerper en bouwer van de Toren van Eben-Ezer. Een uitdrukkelijk tegen de oorlog gericht bouwwerk waarin niet enkel een gebroken geweer is verwerkt maar ook figuren als bijvoorbeeld een ‘generalosaurus’ te zien vallen. (De generalosaurus doet ietwat denken aan de portretten van generaals en hoogwaardigheidsbekleders die Enrico Baj schilderde) De toren geldt als voorbeeld van ‘outsider-art’ en is geïnspireerd door zowel pacifistische, menslievende als esoterische opvattingen.

zie ook Jean de Boeë (https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_De_Bo%C3%AB, <https://maitron.fr/de-boe-jean-adelin/>, [https://anarchie.org/wiki/De_Bo%C3%AB,_Jean_-_Propos_subversifs_\(Syndicat_unifi%C3%A9_du_livre_et_papier,_Bruxelles,_1976\)](https://anarchie.org/wiki/De_Bo%C3%AB,_Jean_-_Propos_subversifs_(Syndicat_unifi%C3%A9_du_livre_et_papier,_Bruxelles,_1976)), https://anarchie.org/wiki/LE_CREUSET),

[https://anarchie.org/wiki/Categorie:Dieu,_Marcel_\(aka_Hem_Day\)](https://anarchie.org/wiki/Categorie:Dieu,_Marcel_(aka_Hem_Day)) ;

[https://anarchie.org/wiki/Salmon,_Bernard_-_Hommage_%C3%A0_Hem_Day_\(Pens%C3%A9e_et_action,_Bruxelles,_1970\)](https://anarchie.org/wiki/Salmon,_Bernard_-_Hommage_%C3%A0_Hem_Day_(Pens%C3%A9e_et_action,_Bruxelles,_1970)) ;

https://openjournals.ugent.be/at/article/ojs_id/15931/ ;

https://www.academia.edu/84767849/Alias_Hem_Day_1902_1969 ;

<https://openjournals.ugent.be/at/issue/24935/info/> ;

<https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/dienstweigering> (Jozef Schildermans, Hem Day); ;

https://anarchie.org/wiki/Categorie:Anarchisme_et_nonviolence ;

https://anarchie.org/wiki/Categorie:Pens%C3%A9e_et_action ;

- https://fr.wikipedia.org/wiki/L%C3%A0o_Campion ;

- [https://anarchie.org/wiki/Campion,_L%C3%A0o_et_Day,_Hem_-_Autour_d%27un_proc%C3%A8s,_Comptes_rendus,_plaidoiries,_etc_\(%C3%89ditions_Pens%C3%A9e_et_action,_Paris-Bruxelles,_1968\)](https://anarchie.org/wiki/Campion,_L%C3%A0o_et_Day,_Hem_-_Autour_d%27un_proc%C3%A8s,_Comptes_rendus,_plaidoiries,_etc_(%C3%89ditions_Pens%C3%A9e_et_action,_Paris-Bruxelles,_1968)) ; [https://anarchie.org/wiki/F%C3%BCg,_Jean-Fran%C3%A7ois_-_Deux_anarchistes_devant_le_Conseil_de_Guerre_\(Hem_Day;_L%C3%A0o_Campion\)_1933](https://anarchie.org/wiki/F%C3%BCg,_Jean-Fran%C3%A7ois_-_Deux_anarchistes_devant_le_Conseil_de_Guerre_(Hem_Day;_L%C3%A0o_Campion)_1933) ;

-

Spanje '36 en de Tweede Wereldoorlog was, net zoals de Eerste Wereldoorlog, een kantelpunt in de discussie over militarisme binnen de socialistische beweging. De Eerste Wereldoorlog had aangetoond dat de Marxisten voor een groot deel enthousiast deelnamen aan oorlog, zoals Marx ook enthousiast was geweest over de Pruisische overwinning op Frankrijk in 1870-1871 die het voorspel was voor de Commune van Parijs. De bolsheviëken die 'vrede' als belangrijke verwezenlijking claimden, bleken al snel het Westerse militarisme te evenaren

en te overstijgen. Ze wilden op hun internationale congressen dan ook enkel de 'imperialistische' oorlog veroordelen – en hun eigen militaire opbouw buiten schot laten.

In het Westen steunden Marxianen enerzijds de status quo (sociaaldemocraten) en anderzijds het Russische imperialisme en militarisme.

De anarchistische beweging kende in aanloop naar de Eerste Wereldoorlog een aantal mensen die het oude principe van de algemene staking tegen de uitbrekende oorlog overboord gooiden (dat oa Domela Nieuwenhuis nog verdedigd had in de Eerste Internationale, maar dat de Marxianen bekampt hadden). Kropotkin was één van de grote figuren onder de 15 ondertekenaars van het 'Manifest van de 16'. De rest van de anarchistische beweging bekritiseerde hun erom, maar in ieder geval kwam er geen algemene staking en de beweging kreeg een zware klap.

De Tweede Wereldoorlog begon eigenlijk in Spanje, waar generaal Franco een staatsgreep pleegde tegen de verkozen regering. De anarchisten hadden -in de hoop amnestie te krijgen- hun verkiezingsboycott opgeschort en dus mee een relatief sociale regering helpen verkiezen. De militaire coup werd beantwoord door talloze volksopstanden die de militairen zo veel mogelijk ontwapenden. Toch kregen de militairen een aantal brughoofden in handen van waaruit ze met hulp van de Duitse en Italiaanse legers de rest van Spanje innamen. De burgerlijke en 'linkse' regeringen zowel als de bolsheviëken weigerden de verkozen Spaanse regering wapens te verkopen. De anarchistische 'kolonnes' (democratische vrijwilligersbrigades) werden wapens ontzegd en ze werden gedwongen te integreren in het Spaanse leger dat onder controle stond van bolsheviëken en generaals van het Ancien Régime. De sociale revolutie werd teruggedraaid wat tot demotivatie leidde: waarom waagde het gewone volk het eigen leven als het alleen het Ancien Régime in stand zou houden? De Internationale Brigades, de beulen van Stalin, bleven het liefst ver van het front, waar ze de vrouwen van de anarchisten konden lastigvallen (wat nog meer demoralisatie teweegbracht) en de anarchisten in de rug konden aanvallen.

De nederlaag in Spanje, het samenspannen met de nazis van kapitalisten als Henry Ford én de bolsheviëken, het weigeren van de bevolking via sociale defensie (Bart de Ligt: [https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Mobilisatie_tegen_de_oorlog!\(1934\)](https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Mobilisatie_tegen_de_oorlog!(1934))) voor te bereiden op verzet en guerilla zoals in Spanje, en een resem andere factoren leidden rechtstreeks tot Wereldoorlog 2.

Een aantal anarchisten gingen -ondanks het verraad van Spanje, en de vele slachtoffers die de beweging hadden gedecimeerd- in het verzet. Parijs werd oa mede bevrijd door anarchistische Spaanse vluchtelingen die in de kolonnes hadden gevochten.

Léo Campion en Marcel Dieu bijvoorbeeld in België. WRI en AIT als organisaties bleven bestaan.

Verzet: clandestiene pers: <https://www.freebelgians.be/articles/print.php?id=99>

- https://fr.wikipedia.org/wiki/Association_Longo_Ma%C3%AF
- <https://www.belgiumwwii.be/nl/belgie-in-oorlog/artikels/onafhankelijkheidspolitiek-van-de-tot-de-terugkeer-naar-een-strikte-neutraliteit-1936-1939.html>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vredesactie> ; <https://agirpourelapaix.be/> ;
https://nl.wikipedia.org/wiki/Vredesoptocht_van_1983 ;
https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociale_verdediging ;

- https://fr.wikipedia.org/wiki/Boris_Vian
- [https://fr.wikipedia.org/wiki/Pour_\(hebdomadaire\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Pour_(hebdomadaire))
- [https://anarchie.org/wiki/ALTERNATIVE_LIBERTAIRE_\(Bruxelles\)_-_p%C3%A9riodique](https://anarchie.org/wiki/ALTERNATIVE_LIBERTAIRE_(Bruxelles)_-_p%C3%A9riodique)

Nieuwe Sociale Bewegingen

Er was een heropflakking van het anarchisme (richting '68).

Maar er was ook radicalere tegenstand, bijvoorbeeld gevoed vanuit de SIA (Solidarité Internationale Antifasciste) vanuit CNT Spanje en Frankrijk 'om de solidariteit te stroomlijnen', met bomaanslagen ook in België, onderduikadressen jaren '60 en '70 zie ook GARI Revolutionary Internationalist Action Groups (https://en.wikipedia.org/wiki/Revolutionary_Internationalist_Action_Groups), Grupo Primero de Mayo (https://en.wikipedia.org/wiki/First_of_May_Group).

Een nieuwe en andere generatie dienstweigeraars kwam in actie begin jaren 80. Zij weigerden niet alleen legerdienst maar ook de vervangende burgerdienst. Omdat -zoals een van hen het uitdrukte- 'het aanvaarden van burgerdienst zoets is als blij zijn dat je de aktentas van Pinochet mag dragen in plaats van zijn geweer'.

Deze totaalweigeraars waren actief onder de naam Onkruid (<https://anarchie.org/w/index.php?search=Onkruid&title=Speciaal%3AZoeken&go=OK>; zoals de gelijknamige groep(en) in Nederland). Naast dienstweigering en steunacties hiervoor zorgden ze voor radikale antimilitaristische publicaties en ludieke maar confronterende acties zoals het ontvoeren van een borstbeeld van koning-ridder Albert 1 of voor het ontvreemden van dossiers over gewetensbezwaarden uit een arrondissementscommissariaat om de repressieve omstandigheden waaronder de gewetensbezwaarden moesten werken te documenteren. Als voorbeeld van de controle op de gewetensbezwaarden vermelden we het uitdrukkelijke verbod dat deze kregen om het nochtans in principe openbare proces van een totaalweigeraar bij te wonen.

Een andere groep die in deze periode actief was bestond uit gewetensbezwaarden die wel vervangende burgerdienst deden. Ontevreden omdat dit in hun ogen geen echt alternatief voor militaire dienst was maar eerder slechtbetaald werk begonnen ze Project Sociale Verdediging. Opzet van PSV was omvormen van Sociale Verdediging als alternatief voor militaire verdediging te bevorderen onderzoeken en propageren. En op die manier tot een volwaardig alternatief voor militaire verdediging te komen. In dezelfde periode werden niet-militaire vormen van landsverdediging, dus sociale verdediging.

Trainingen in geweldloze actie, publicaties en propaganda voor sociale verdediging, het tijdschrift B-zeggen en uiteindelijk het project Florennade vloeiden hier mee uit voort.

De Florennade was het project 'en de groep erachter) om in Florennes huis om te bouwen tot een plek van waaruit ter plaatse actie kon worden ondernomen tegen de plaatsing van nieuwe atoomwapens in Europa en in Florennes zelf door de NAVO. En dit ondanks de veelvuldige massale betogingen van de vredesbeweging begin jaren 80. Een poging dus om ter plekke concreet geweldloos aan sociale verdediging te doen tegen de oorlogsvoorbereiding die de installatie van nieuwe kruisraketten was.

<https://aardewerk.be/gesprek-met-jeanneke-van-de-ven/>

We hadden een heel sterke vrouwengroep in het vluchthuis, een grote groep met 20 tot 30 actieve vrouwen en er broeide en bloeide van alles. We hebben de groep **vrouwen tegen het militarisme** opgericht. Bij onze kennissen en vrienden zaten een aantal totaalweigeraars. In het verhaal van de totaalweigeraars herkenden we de verhalen de vrouwen in het vluchthuis. Het vluchten, het moeten onderduiken en achtervolgd worden. We ontdekten de raakvlakken tussen de vrouwenbeweging en de vredesbeweging. We voerden allerlei acties, zoals het verzet van vrouwen tegen kernwapens aan de luchtmachtbasis van Florennes.

Een andere actie in 1985, die bekend werd als het verhaal van 'de drie Leuvense vrouwen', werd in de pers uitvoerig gevolgd en becommentarieerd. We zijn aanvankelijk met twee, met later nog een derde activiste, opgepakt naar aanleiding van een antimilitaristische actie in Leuven. De actie bestond uit het spuiten van pacifistische graffiti op allerlei patriarchale gebouwen. De keuze van de gebouwen was al even belangrijk als de slogans zelf: 'zij komt', 'vrouwen tegen militarisme'. Daar hebben ze mij opgepakt en samen met nog een andere vrouw heb ik een maand in voorlopige hechtenis gezeten in Vorst. De aanklagers waren ziedend, er was buitensporig veel politie op de been bij ons proces.

De gevangenisperiode is lang geleden en ik wil er niet te veel over uitweiden, maar ik dacht wel veel aan mijn kinderen. Mijn moederschap was natuurlijk mijn achilleshiel in dergelijke omstandigheden. Ze werden gelukkig goed opgevangen door hun vader en de school.

Uit deze actie en de aanklacht is een heel sterke groep 'Vrouwensolidariteit' ontstaan om alles wat er gebeurde op te vangen. We werden veroordeeld tot de periode van de voorlopige hechtenis en een schadevergoeding. Door Vrouwensolidariteit was er zoveel geld verzameld dat we dit zonder probleem konden betalen. Er was zelfs nog een overschot dat we hebben geschonken aan De Morgen, die toen op sterven na dood was.

Interview Hilde Maelstaf

en

<https://www.caw.be/kennisbank/ik-heb-geleerd-dat-vrouwen-op-alle-terreinen-solidair-moeten-zijn/>

Het begon allemaal in januari 1984, een periode van werkloosheid en voor mij een keerpunt in mijn leven. Ik ging van start als vrijwilligster in het vluchthuis. Niemand had mij gedwongen, ik ging er uit vrije wil omwille van mijn verontwaardiging over onrecht en het feit dat geweld tegen vrouwen mij diep raakte.

Dat ik door vrijwillig in het vluchthuis te werken niet elke dag in een lange rij moest gaan aanschuiven om de dagelijkse stempel van 'den dop' te krijgen was mooi meegenomen.

Het waren strijdbare jaren met betogingen voor werk, voor het recht op abortus, voor Baas in eigen Buik, voor ontwapening, tegen extreemrechts, tegen de plaatsing van kernwapens én.... tegen alle heisa over het feit dat de paus naar Leuven zou komen. Honderden affiches werden in de stad verspreid 'HIJ KOMT!' [20 mei 1985]

De paus als vertegenwoordiger van de Katholieke Kerk met haar strijd tegen anticonceptie, haar veto tegen abortus en haar expliciete afwijzing van holebi's. Dat konden we ('Vrouwen Tegen Militarisme') niet ongemerkt voorbij laten gaan.

'ZIJ KOMT!', spotten wij op de Leuvense muren als protest en persiflage. Dat Jeanneke (die ook in het vluchthuis heeft gewerkt) en ikzelf de ochtend erop uit ons bed werden gelicht en een maand in voorarrest belandden in de vrouwengevangenis van Vorst, was niet wat we voor ogen

hadden. We ondervonden toen wel wat de solidariteit van zoveel vrouwen die ons steunden via betogingen, petities en persaandacht betekent als je zelf in een kwetsbare positie zit.

Kristien

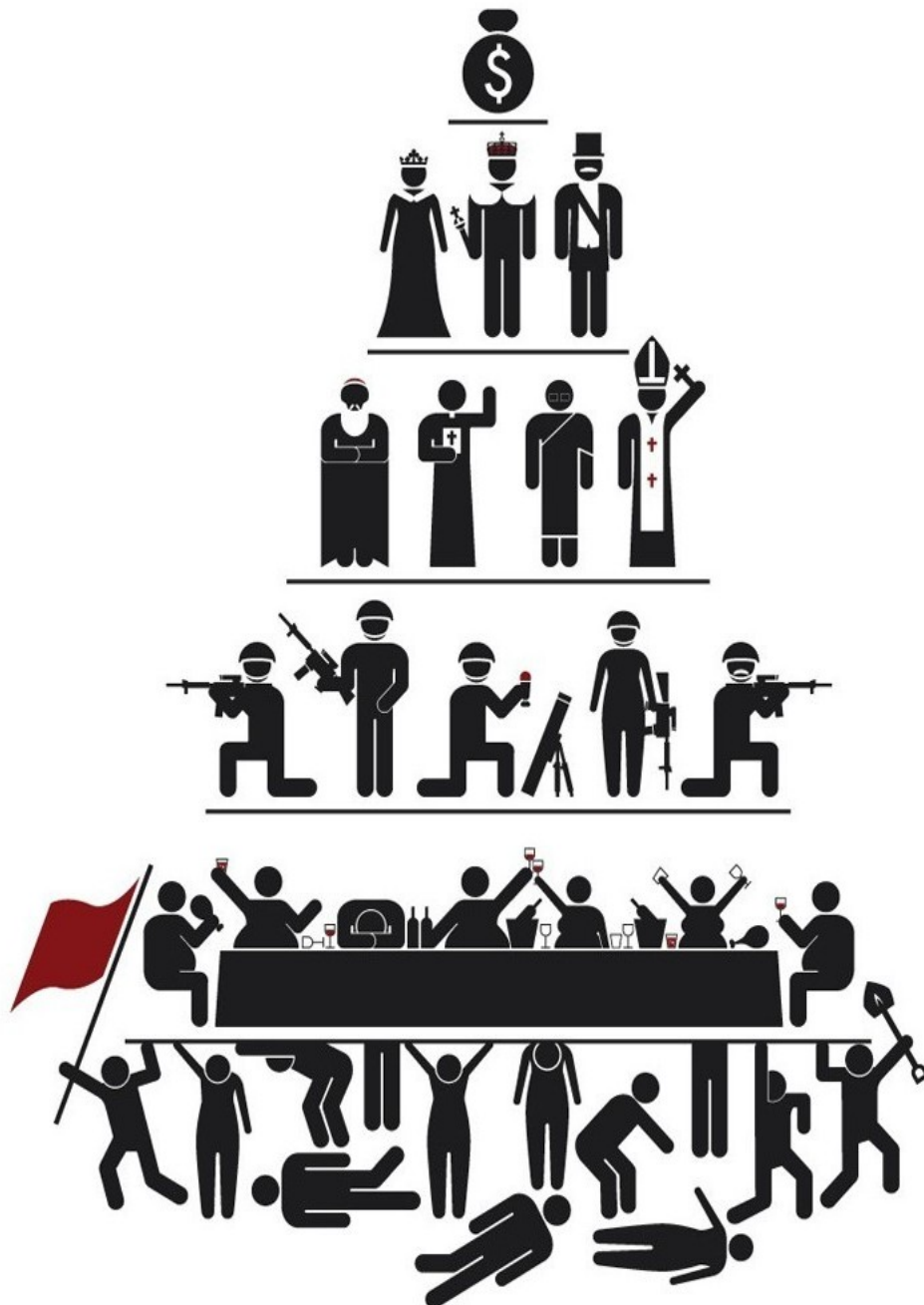
ONKRUIT, Florennade (archief AMSAB; Louis de Meuter), IRG-IOT (<http://www.jeanverstraeten.be/files/enkele%20data.pdf>, <http://www.jeanverstraeten.be/files/iot-how-it-came-to-be.pdf>, <https://repository.uantwerpen.be/link/irua/177007>, <https://openjournals.ugent.be/broodenrozen/article/id/90225/>,) van waaruit Vredesactie (zie <https://www.vredesactie.be/een-historiek-van-vredesactie-1968-2013>) en Agir Pour La Paix ontstonden (logistieke steun en dwarsverbanden maar niet 1 op 1 samenvallend) met leden als Hem Day en Jean Van Lierde (https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Van_Lierde, [https://anarchie.org/wiki/Inghels, Nicolas -
Le mouvement anarchiste en Belgique francophone de 1945 %C3%A0 1970, vingt-cinq ans d%27anarchie](https://anarchie.org/wiki/Inghels,_Nicolas_-_Le_mouvement_anarchiste_en_Belgique_francophone_de_1945_%C3%A0_1970,_vingt-cinq_ans_d%27anarchie), [https://anarchie.org/wiki/Bekaert, Xavier -
Anarchisme violence et non-violence \(%C3%89ditions du Monde Libertaire, Paris, 2000\), Paris, 2000](https://anarchie.org/wiki/Bekaert,_Xavier_-_Anarchisme_violence_et_non-violence_(%C3%89ditions_du_Monde_Libertaire,_Paris,_2000),_Paris,_2000),), totaalweigerig ('49-'52) vanuit activiteit in het VERZET resulterend in veroordeling tot dwangarbeid in de mijnen
Zie ook Robert Garçet (<http://www.musee-du-silex.be/> cfr Enrico Baj https://nl.wikipedia.org/wiki/Enrico_Baj , ook vanuit activiteit in het VERZET, gelieerd aan Hem Day, expliciet anarchist maar zeer katholiek; verdeelde o.a. Strooibriefjes en affiches.
Zie ook <https://cgecaf.ficedl.info/mot302.html> en <https://bianco.ficedl.info/?mot321> l'Alliance

Link naar VAKA, CNAPD die de radicalere acties eerder probeerde te ontmoedigen of te saboteren (<https://www.cnapd.be/> , https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2013/10/23/30_jaar_geleden_degrootstebelgischebetogingooit-1-1737302/, <https://www.vredesactie.be/een-historiek-van-vredesactie-1968-2013>, https://www.canonsociaalwerk.eu/be_scw/details.php?cps=15&canon_id=341,)

- <https://labovzw.be/dienstweigeraars-burgerlijke-ongehoorzaamheid-van-de-eerste-wereldoorlog-tot-vandaag/>;
- Martin van Kerrebroeck, https://nl.wikipedia.org/wiki/Martin_Van_Kerrebroeck ,
- [https://anarchie.org/w/index.php?search=onkruit&title=Speciaal %3AZoeken&profile=default&fulltext=1](https://anarchie.org/w/index.php?search=onkruit&title=Speciaal%3AZoeken&profile=default&fulltext=1)
- eerder directe actie en dienstweigerig (burgerdienst, maar ook die werd ter discussie gesteld): van daaruit 'Project Sociale Verdediging': trainingen en opleidingen (ideeën van Theodor Ebert [https://de.wikipedia.org/wiki/Theodor_Ebert_\(Politikwissenschaftler\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Theodor_Ebert_(Politikwissenschaftler)) , Gene Sharp https://en.wikipedia.org/wiki/Gene_Sharp – later Brian Martin took over [https://en.wikipedia.org/wiki/Brian_Martin_\(social_scientist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Brian_Martin_(social_scientist))) + tijdschrift 'Wie A zegt moet B zeggen'
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociale_verdediging, <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/geweldloze-weerbaarheid-en-mensenrechten>, <https://www.demorgen.be/plus/geweldloze-verzetsgroep-wapent-zich-tegen-vlaams-blok-stadsbestuur~be316ca3/>, <https://researchportal.vub.be/en/publications/sociale-verdediging-een-alternatief-voor-militaire-defensie-een-s>,

<https://www.globalinfo.nl/recensies-enzo/als-anarcho-pacifist-tegen-heerschappij-staat-en-oorlog/>,

Voor wie liever een bolshevistische lezing van de geschiedenis leest zie bv <https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2024/01/04/antimilitarisme-en-gewetensbezwaren-een-nobele-oer-vlaamse-traditie>

BRONNEN voor verdere informatie

Vluchtelingen, dienstweigeraars, totaalweigeraars, refractaires, deserteurs, etc

- voor specifieke organisaties en conflicten + algemene vluchtelingenorganisaties + anarchistische organisaties (Anarchist Black Cross, ...) en orgs like Secours Rouge (Stalinisten).
- Quakers
- Amnesty International
- Breaking the Silence (<https://www.breakingthesilence.org.il/>)
- No Border (https://en.wikipedia.org/wiki/No_Border_network)
- European Bureau for Conscientious Objection: <https://ebco-beoc.org/>
- Object War Campaign: <https://objectwarcampaign.org/>

Information War production (and sales) + military bases:

- www.VlaamsVredesInstituut.eu
- www.IPISresearch.be
- www.sipri.org
- www.Vredesactie.be (Vlaamse afdeling van www.WRI-IRG.org)
- www.AgirPourLaPaix.be + lokale afdelingen (Het Vredeshuis in Brussel heeft ook een groot papieren archief!!!) Waalse afdeling van www.WRI-IRG.org
- ABVV-FGTB + PVDA/PTB and PS/SPa, etc: (geen antimilitarists – JOBSJOBSJOBS maakt hun niet altijd betrouwbare partners in het antimilitarisme!!!)
- www.11.be
- www.vrede.be (campistisch 'anti'imperialistisch i.e. anti-VS, PVDA/PTB and Communist Party front)
- www.paxchristi.be
- www.IWA-AIT.org (anarcho-syndicalist international)
- burgerlijke pers
- Academische wereld is voor een groot deel medeplichtig maar er zijn uitzonderingen: universiteiten en hun spinoffs, recrutereren in middelbare scholen, hogescholen, enz, research en development, bijdragen aan gronddoorzaken van oorlog door verdediging van de status quo, enz
- Leuven: www.bpo-nato.be in één van de oude kazernes (<https://www.lotsofleuven.com/kalender/%ef%bf%bcleuven-ooit-garnizoensstad/>, <https://www.facebook.com/stadleuven/posts/wist-je-dat-leuven-vroeger-maar-liefst-4-kazernes-telde-in-de-sint-maartenskazer/2362879413774761/>, <https://www.facebook.com/lotsofleuven/posts/wie-weet-nog-dat-er-zich-in-leuven-centrum-5-verschillende-militaire-kazernes-he/1529548157462242/>), kazerne Heverlee (https://nl.wikipedia.org/wiki/Kwartier_Cdt_de_Hemptinne); <https://leuven.weleer.be/sint-maartenskazerne/432>, https://www.nieuwsblad.be/cnt/blpla_20121011_001
- Franken 'Freikorps': 'vrijwillige' (jeugd)brigades, overgenomen door CD&V (https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20250222_95651365, <https://www.standaard.be/binnenland/theo-francken-wil-jongeren-rekrutereren-via-vrijwillige-legerdienst-hoe-ziet-dat-eruit/43567210.html>, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/20/vrijwilligerskorps-in-lubbeek/>, <https://pal.be/2022/06/francken-richt-vrijwilligerskorps-voor-jongeren-op-in-lubbeek/>, <https://www.leuvenactueel.be/nieuws/politie/24767/vrijwilligerskorps-lubbeek-opgericht-zo-n-40-jongvolwassenen-tekenen-present>, <https://www.robtv.be/nieuws/al-40-jongeren-schreven-zich-in-voor-het-vrijwilligerskorps-van-lubbeek-nog-maar-enkele-plaatsjes-vrij-143444>)

and 'vrijwillige' reservisten (<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/02/27/vrijwillige-legerdienst-theo-francken-loon-brief/>, <https://newsmonkey.be/theo-francken-plan-vrijwillige-militaire-dienst/>, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/02/22/vrijwillige-legerdienst-alle-18-jarigen/>,)

- https://anarchie.org/wiki/%27t_kan_anders_-_omschakeling-reconversie_van_oorlogs-naar_vredeseconomie

Inspiration for resistance:

- ONKRUIT: https://anarchie.org/wiki/Categorie:ONKRUIT_Belgi%C3%AB
 - https://anarchie.org/wiki/ONKRUIT_Belgi%C3%AB_-_krantenknipsels,
 - [https://anarchie.org/wiki/ONKRUIT_Belgi%C3%AB_-_Vertrouwelijk_Dossiers_Gewetensbezwaarden_Leuven_\(1982\)](https://anarchie.org/wiki/ONKRUIT_Belgi%C3%AB_-_Vertrouwelijk_Dossiers_Gewetensbezwaarden_Leuven_(1982))
 - https://anarchie.org/wiki/PARADOKS_-_Anarchistisch/Libertair_Tijdschrift_van_RAK,_La_Cecilia,_Onkruid,_Anarchistisch_Kolliekief_Brussel,_enz
 - [https://anarchie.org/wiki/Antimilitaristisch_Buro_Leuven_-_Plicht,_Wat_plicht,_Niks_Plicht._Belgische_Totaalweigeraars_getuigen_\(1983-09\)](https://anarchie.org/wiki/Antimilitaristisch_Buro_Leuven_-_Plicht,_Wat_plicht,_Niks_Plicht._Belgische_Totaalweigeraars_getuigen_(1983-09))
 - [https://anarchie.org/wiki/ONKRUIT_Belgi%C3%AB_-_Zuchten_help_t_niet_meer._Over_de_akties_tegen_de_Andrea_Smits_\(s.d.\)](https://anarchie.org/wiki/ONKRUIT_Belgi%C3%AB_-_Zuchten_help_t_niet_meer._Over_de_akties_tegen_de_Andrea_Smits_(s.d.))
 - https://anarchie.org/wiki/Categorie:Het_23_oktober_komitee_Leuven
- Florennade: weinig of geen informatie online, maar wel bij Vredes-Actie, Agir Pour La Paix, AMSAB Gent
- Marcel Dieu & Léo Champion: [https://anarchie.org/wiki/Campion,_L_%C3%A9_et_Day,_Hem_-_Autour_d%27un_proc_%C3%A8s,_Comptes_rendus,_plaidoiries,_etc_\(%C3%89ditions_Pens_%C3%A9_et_action,_Paris-Bruxelles,_1968\)](https://anarchie.org/wiki/Campion,_L_%C3%A9_et_Day,_Hem_-_Autour_d%27un_proc_%C3%A8s,_Comptes_rendus,_plaidoiries,_etc_(%C3%89ditions_Pens_%C3%A9_et_action,_Paris-Bruxelles,_1968))
- Jean Van Lierde: [https://anarchie.org/wiki/Bekaert,_Xavier_-_Anarchisme_violence_et_non-violence_\(%C3%89ditions_du_Monde_Libertaire,_Paris,_2000\),_Paris,_2000](https://anarchie.org/wiki/Bekaert,_Xavier_-_Anarchisme_violence_et_non-violence_(%C3%89ditions_du_Monde_Libertaire,_Paris,_2000),_Paris,_2000) , https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean_Van_Lierde , <https://www.cegesoma.be/nl/het-archieff-jean-van-lierde> , <https://www.lamaisondelapaix.be/jean-van-lierde/> , <https://maitron.fr/van-lierde-jean-belgique/>
- The Resistance ('40-'45):
 - https://nl.wikipedia.org/wiki/Belgisch_verzet_in_de_Tweede_Wereldoorlog
 - [https://nl.wikipedia.org/wiki/Verzet_\(Tweede_Wereldoorlog\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Verzet_(Tweede_Wereldoorlog))
 - <https://www.belgiumwwii.be/nl/belgie-in-oorlog/artikels/verzet.html>
 - <https://oorlogsverhalen.com/themas/verzet/>
 - <https://www.vrt.be/vrtmax/a-z/kinderen-van-het-verzet/>
 - <https://affverzet.wordpress.com/2020/09/17/reportages-van-maurice-de-wilde-online-bij-vrt-nu/>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=nqsSo4g8jjw> Het Verzet (Maurice De Wilde: Deel 1 van 8) and <https://www.youtube.com/@inrespectofmauricedewilde9898> voor de rest van de uitzendingen over oorlog, verzet en collaboratie (er zijn ook boeken van en over)
 - <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/drafts/jan-ouvry/75-jaar-geleden-het-verzet-bevrijdt-belgie-aan-de-zijde-van-de/>
 - <https://sprekendegeschiedenis.nl/collectie/interviews-wo-ii-maurice-de-wilde/> (COLLABORATION)
- Nooit meer! (Antwerpen, Frans Arijs), <https://tekst.devb.be/evb/003167.pdf> , <https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/vlaamsche-jongeren-vredes-aktie>
- Couvin (La Bataille de L'eau Noire – by Benjamin Hennot, YC Aligator Film):

<https://www.justicepaix.be/en/La-bataille-de-l-Eau-Noire-quand-les-citoyens-se-mobilisaient-pour-leur/> , <https://stuut.info/La-Bataille-de-l-Eau-Noire-1978-a-Couvin-MEMOIRES-DES-LUTTES-BELGES-560> , <https://www.cinergie.be/actualites/rencontre-avec-benjamin-hennot-la-bataille-de-l-eau-noire> ,

- VAKA 'Rakettenbetoging' https://agatha.arch.be/data/ead/BE-A0510_001641_003611/annexes/BE-A0510_001641_003611_dut.ead.pdf
- Vredesactie: <https://www.vredesactie.be/een-historiek-van-vredesactie-1968-2013>
- Volksbeweging voor de vrede: IOT (Internationale van OorlogsTegenstanders): [RUG01-002835650_2020_0001_AC.pdf](https://www.museumaandijzer.be/)
- <https://www.museumaandijzer.be/>
- <https://www.inlandersfields.be/>
- www.MUNDANEUM.be, www.AMSAB.be , www.Anarchie.org , www.anarchisme.be
- <https://pala.be/nl/nieuws/50-jaar-gewetensbezwaren-in-belgie-%E2%80%93-blijvend-actueel-wereldwijd> , <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2014/04/29/heimwee-naar-de-burgerdienst-karlvandenbroeck-1-1953362/> ,
- [https://anarchie.org/wiki/Categorie:Tot_U_soldaten_\(Manifest\)](https://anarchie.org/wiki/Categorie:Tot_U_soldaten_(Manifest))
- [https://anarchie.org/wiki/IAMV_-_Beginselverklaring_\(doel_en_middelen\)_van_de_IAMV,_Aanvullende_resoluties_en_statuten_congressen_Mei_en_December_1917_\(Tweede_druk\)](https://anarchie.org/wiki/IAMV_-_Beginselverklaring_(doel_en_middelen)_van_de_IAMV,_Aanvullende_resoluties_en_statuten_congressen_Mei_en_December_1917_(Tweede_druk))
- https://anarchie.org/wiki/Categorie:De_Wapens_Neder
- https://anarchie.org/wiki/Colstee_I.,_Vervest_P._-_Vrouwen_in_het_leger_is_dat_nu_emancipatie_-
- [https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_\(aka_Hem_Day\)_-_Anthologie_de_l'%27objection_de_conscience_et_de_raison_\(%C3%89d_Pens_%C3%A9e_et_Action,_Bruxelles,_1951\)](https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_(aka_Hem_Day)_-_Anthologie_de_l'%27objection_de_conscience_et_de_raison_(%C3%89d_Pens_%C3%A9e_et_Action,_Bruxelles,_1951))
- [https://anarchie.org/wiki/Ernestan_-_La_fin_de_la_guerre_\(Pens_%C3%A9e_et_action,_Bruxelles,_1938\)](https://anarchie.org/wiki/Ernestan_-_La_fin_de_la_guerre_(Pens_%C3%A9e_et_action,_Bruxelles,_1938))
- [https://anarchie.org/wiki/Weil,_Simone_-_Oorlog_en_revolutie_\(I.A.M.V.,_1934\)](https://anarchie.org/wiki/Weil,_Simone_-_Oorlog_en_revolutie_(I.A.M.V.,_1934))
- Causes de guerre (1873): <https://ia600301.us.archive.org/33/items/descausesactuel00lavegoog/descausesactuel00lavegoog.pdf>
- Bart de Ligt: Conquest of Violence + Battle Plan (new editions!!!), War and the Intellectuals, La Paix Créatrice (<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k3391686p.texteBrut>), Vrede Als Daad ([https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Vrede_als_daad_\(I._1931,_II_1933\)](https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_Vrede_als_daad_(I._1931,_II_1933)))
- [https://anarchie.org/wiki/Constandse,_A.L._-_Welke_partijen_zullen_Ontwapenen_\(1925\)](https://anarchie.org/wiki/Constandse,_A.L._-_Welke_partijen_zullen_Ontwapenen_(1925))
- https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_De_overwinning_van_het_geweld
- [https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_\(aka_Hem_Day\)_-_Anthologie_de_l'%27objection_de_conscience_et_de_raison_\(%C3%89d_Pens_%C3%A9e_et_Action,_Bruxelles,_1951\)](https://anarchie.org/wiki/Dieu,_Marcel_(aka_Hem_Day)_-_Anthologie_de_l'%27objection_de_conscience_et_de_raison_(%C3%89d_Pens_%C3%A9e_et_Action,_Bruxelles,_1951))

General tactical inspirations:

- <https://libcom.org/article/spectacular-times>
- [https://anarchie.org/wiki/RIGM,_Internationale_aaneensluiting_tegen_oorlog_en_militarisme_-_Verslag_Internationaal_Congres_Parijs_\(1937\)](https://anarchie.org/wiki/RIGM,_Internationale_aaneensluiting_tegen_oorlog_en_militarisme_-_Verslag_Internationaal_Congres_Parijs_(1937))
- https://anarchie.org/wiki/Nederlands_Instituut_voor_Vredesvraagstukken_-_Geweldloze_weerbaarheid,_alternatief_voor_militaire_defensie
- https://anarchie.org/wiki/De_Ligt,_Bart_-_De_intellectuelen_en_de_moderne_oorlog
- [https://anarchie.org/wiki/DIJLEPAARD_\(Tijdschrift,_Leuven\)](https://anarchie.org/wiki/DIJLEPAARD_(Tijdschrift,_Leuven))

- <https://www.stelling.nl/kleintje/>
- <https://placard.ficedl.info/mot11774.html?lang=fr>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Wall_newspaper
- <https://hoe-maak-ik-een.webkwestie.nl/muurkrant>

Repression / Legal: [https://anarchie.org/wiki/PP._-_IKKE_EN_DE_FLIKKE_\(2025\)](https://anarchie.org/wiki/PP._-_IKKE_EN_DE_FLIKKE_(2025))

- www.Mensenrechten.be & www.liguedh.be
- Labor Unions
- <https://www.ibz.rrn.fgov.be/nl/faq/bevolking/gewetensbezwaardedienstplicht>
- <https://www.dekamer.be/digidoc/DPS/K2018/K20182484/K20182484.pdf>
- www.Vredesactie.be & www.AgirPourLaPaix.be
- Rechtskundig Weekblad over dienstweigerings (1962) <https://rw.be/archief/2611/pdf> (
- Handboek Gewetensbezwaarde (NL - to be scanned), Brussel, Burgerdienst voor de jeugd, 1992 (275p)
- Overheid gewetensbezwaarde: <https://www.ibz.rrn.fgov.be/nl/bevolking/faq/>
- https://www.stradalex.com/nl/sl_src_publ_div_be_chambre/document/SVbkv_55-b040-1200-0121-2020202107825
- <https://labovzw.be/dienstweigeraars-burgerlijke-ongehoorzaamheid-van-de-eerste-wereldoorlog-tot-vandaag/>
- Victor Serge (anarchist, later bolsheviek!): <https://archive.org/details/victor-serge-repression>
- 'Beteugeling woelingen': (NL) https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/ontwerp-voorschrift-voor-beteugelen-woelingen-no?coll=ngvn&maxperpage=36&page=1&query=beteugelen+van+woelingen&identificer=EVD002%3ANI0D05_3758
- Bureau Jansen en Janssen (www.burojansen.nl)
- Disempower, Disarm, Disband – For A World Without Police : <https://aworldwithoutpolice.org/> and (specifically:) <https://aworldwithoutpolice.org/study-guide/>
- [https://anarchie.org/wiki/Antimilitaristisch_Buro_Leuven_-_Plicht,_Wat_plicht,_Niks_Plicht._Belgische_Totaalweigeraars_getuigen_\(1983-09\)](https://anarchie.org/wiki/Antimilitaristisch_Buro_Leuven_-_Plicht,_Wat_plicht,_Niks_Plicht._Belgische_Totaalweigeraars_getuigen_(1983-09))
- ABC <https://www.abcf.net/> and <https://theanarchistlibrary.org/library/lorenzo-kom-boa-ervin-a-draft-proposal-for-an-anarchist-black-cross-network>
 - [https://anarchie.org/wiki/ABC_Gent,_Kropotkin,_Goldman_-_Twee_actuele_klassieke_essays_over_gevangenis_\(ABC_Gent,_s.d.\)](https://anarchie.org/wiki/ABC_Gent,_Kropotkin,_Goldman_-_Twee_actuele_klassieke_essays_over_gevangenis_(ABC_Gent,_s.d.))
 - [https://anarchie.org/wiki/Barnsley,_Mark_-_Anarchisten_en_de_gevangenisstrijd_\(ABC-Gent,_1999\)](https://anarchie.org/wiki/Barnsley,_Mark_-_Anarchisten_en_de_gevangenisstrijd_(ABC-Gent,_1999))
 - [https://anarchie.org/wiki/ABC_Nijmegen\)__-_Anarchist_Black_Cross_en_haar_geschiedenis_\(2011](https://anarchie.org/wiki/ABC_Nijmegen)__-_Anarchist_Black_Cross_en_haar_geschiedenis_(2011)

Copyrighted Material

BRIAN MARTIN

Uprooting War

FREEDOM PRESS

Copyrighted Material